

מקהלת "ראנה". "לא נביא שלום למזרח התיכון. אם שינינו מחשבה – עשינו את שלנו" צילום: תומר אפלבאום

"השבר ביפו עצום, אבל במקהלה הזו דבר לא ייגע"

גם בעת מלחמות ופיגועים, חברות "ראנה" לא ביטלו חזרה. בחודש שעבר, ראשונה בתולדות המקהלה היפואית שבה נשים ערביות ויהודיות, פעילותות שובשה. בראיון הן מספרות על הופעות במוסדות ממלכתיים ("לא באות לעשות נעים בגב") והבנת האחרת ש"לא מגיעה מניגוב חומוס", אלא מהקשבה לשירתה

בן שלו

"בנות, אתן סוחכות אחורה. בכלל יש פה קצת גריאטריה היום. ימים קשים ובכל זאת", אמרה מיקה דני, המנצחת והמנהלת המוזיקלית של מקהלת "ראנה", אל כתיסר הנשים שישבו ביום שלישי בראשית החודש באחד האולמות של מרכז מנדל לתרבות ביפו, ליד איצטדיון בלומפילד. "השיר הבא שנעשה יהיה 'פוג אל נחל', המשיכה דני. 'יש לנו בעיה קטנה. אנחנו צריכות את הקצב של הדרבוקה בשיר הזה, אבל בדריה לא כאן. סרהאב, אולי את רוצה לנגן במקום בדריה?'"

סרהאב ג'ודי אבו לסאן, אחת הזמרות במקהלה, היא אחותה של בדריה בוחארי. אמן של שתי האחיות, עליא חטאב, שרה אף היא במקהלה. אבו לסאן היתה היחידה שבין חברות "ראנה" שעמדה באותו רגע. כל יתר הנשים ישבו. כמה דקות לפני כן, כשסקציית הסופרניות של המקהלה תיגלה את "שיר נחמה" של אלון עדר, אבו לסאן קמה מהכיסא בס' פונטניות ואמרה "כגובה כזה אני לא יכולה לשבת. אני חייבת לעמוד". כשהמנצחת דני שאלה אם תסכים לנגן בדרבוקה ב"פוג אל נחל" במקום אחותה, היא אמרה "בסדר, אני אנסה" ותופפה בהיסוס שהלך ונעלם בזמן שחברותיה שרו את שירם של האחים דאוד וסאלח אל-כוויית, שמוכר בין השאר בכיצוע של דודו טסה, נכדו של דאוד.

החזרה של מקהלת "ראנה" החודש היתה החזרה הראשונה מאז פרוץ הקורונה שבה יכלו להשתתף כל חברות המקהלה. בשנה האחרונה הן נאלצו לעשות חזרות בקבוצות קטנות, אם בכלל. כמעט

שעתיים, הולכים הביתה ומרגישים 'הנה, עשינו משהו למען חיים משותפים'. חסר משמעות לחלוטין", אומרת דני.

עד שעברה ליפו, לפני 18 שנים, גם דני היתה ממנגבי החומוס. "אבל כשעברתי לכאן הבנתי שאני רוצה להיות מעורבת בצורה יותר עמוקה ואמיתית. גם הופתעתי לראות כמה מעט אינטראקציה יש בין יהודים לערבים ביפו. כמי שעוסקת במור ויקה הרבה שנים, בעיקר מוזיקה ווקאלית, אני יודעת מה הכוח של לשיר ביחד. ומכאן בא הרצון להקים מקהלה של נשים ערביות ויהודיות. היה לי ברור שהשירה תעשה את העבודה. הכלל הבסיסי כששרים במקהלה זה שאתה צריך להקשיב כל הזמן למי שעומד מימין ומשמאלך, להיות מסונכרן איתו. אנחנו מקשיבים הרבה יותר כשאנחנו שרים מאשר כשאנחנו מדברים. זאת נקודת פתיחה לא רעה לדיאלוג."

דני הפיצה את הידיעה על הקמת המקהלה בכמה ערוצים יפואיים: "הלכתי למתנ"סים. נכנתי סתי לחדרי מורים בבתי ספר בוגרים שהמורות היו אוכלות את הסנדביצ'ים שלהן. יצאתי קשר עם שירותי הרווחה ועם המרכז היהודי-ערבי (שפרש את חסותו על המקהלה והעניק לה בית במ"שך שמונה השנים הראשונות לפעילותה. ב"ש").

חטאב, שהיתה מורה עד ש"צאה לגמלאות, אומרת שאחת התלמידות שלה סיפרה לה על המקהלה. "היא אמרה 'מורה, אני שומעת שאת שרה והקול שלך יפה. את רוצה להצטרף?' הלכתי לבחינה במתנ"ס. פתאום אני רואה את שתי הבנות שלי. שאלתי 'מה אתן עושות פה?' הן אמרו 'באנו לאודישן. מה את עושה פה?'

נות, יאיר על העיר יום חדש? "השבר עצום", אמרה חברת המקהלה רקפת לפיד. "אני לא חושבת שמי שנמצא מחוץ ליפו, וניזון רק ממה שמראים בחדשות, מבין את רמת השבר. השבר עצום ולא הולכים לטפל בו. אבל המקדה לא הזאת, שום דבר לא יכול לגעת בה. אי אפשר ליצור חיבור יותר חיצוני מזה".

"גם אני לא אופטימית באופן כללי, אבל אין לי ספק ששום דבר לא יפריד בינינו", אומרת דני. "אנחנו לא נביא את השלום למד"רח התיכון, גם לא ליפו כנראה, אבל כן יש הרגשה שאנחנו זורעות איזושהי זרעים, ואם מישו יוצא מהופעה שלנו עם מחשבה אחרת מוזו שאיתה הוא נכנס להופעה, עשינו את שלנו".

אחת הדרכים לתאר את המהות של "ראנה" היא לומר מה חברות המקהלה לא עושות. הן לא מנגבות חומוס. המילים "לנגב חומוס" עולות שוב ושוב בשיחה איתן, כשם קוד לדו-קיום שטח, מיפוייף, מוויף. "מפגשים חדיפע" מיים כאלה שיושבים ביחד

ברגעים האלה", אומרת דני. בחר דש שעבר, בפעם הראשונה בתולדות המקהלה, האלימות שהשתוללה ברחובות שיבשה את פעילותה. ביום שלישי ה-11 במאי, בשיא המהומות ביפו, חב"רות המקהלה חשבו לקיים חזרה אבל בשעות אחר הצהריים הבינו שהדבר בלתי אפשרי. ביום שלישי שי שלאחר מכן, לפני ההכרזה על הפסקת אש, הן שוב התלכטו עם לקיים חזרה. "היה קצת שקט בתל אביב ושאלתי בקבוצת הוואטסאפ שלנו את הבנות אם הן רוצות לעשות חזרה", אומרת דני. "כמה נשים כתבו שהן כבר שבוע לא יוצאות מהבית. מישהי כתבה 'אני מנסה לשיר תפילות אבל אין לי קול. לא יוצא לי קול'. דבר רים קורעי לב".

כאלבום שהמקהלה הוציאה ב-2019 יש שיר (יהודי-קווקוזי במקור) שנקרא "איפה אתה אהובי". "כמו היום שבא אחרי הלילה החשוך, השב את תקוותי", שרות חברות "ראנה". האם הן מאמינות שאחרי הלילה החשוך ביותר שידעה יפו בשנים האחרונות

יומיים, כשמיקה הודיעה שהחזרה מתקיימת למרות כל הבלגן ביפו, כל כך שמחתי. אמרתי 'איזה כיף להיפגש סוף סוף כולן, אחרי השנה הזאת שהיינו יושבות בקבוצות קטנות. רציתי להכין ממתק ולהביא לחזרה היום ובא הפאק הזה – סליחה על הביטוי – והרס לי כשכאתי לשם השחירו עיני. אני מסתכלת על הבית, כל הבגדים של הבנות על הרצפה, הרימו את המיטות, הוציאו את כל הדברים. אני לא חושבת שיש להם לב, לא נשים האלה. לא היתה שום סיבה. אם היתה סיבה, בבקשה. כל עבר ריין צריך להעניש. אבל מה עש'תה הנכדה שלי שהיא צריכה להתעורר מזה ששוטרים פורצים לה לחדר?'"

ליצור חיבור

ב-13 שנות קיומה של "ראנה" – שבה חברות 17 נשים, כולן יפואיות, תשע יהודיות ושמונה ערביות – חברות המקהלה הקפידו להיפגש ולעשות חזרות גם בימים הכי קשים. "פיגועים, מלחמות – היינו מקפידות להיפגש

כל חברות המקהלה באו לחזרה, מאושרות לשוב ולפגוש סוף סוף את כל חברותיהן. גם בדריה בוחארי, מורה בבית הספר הדו-לשוני ביפו, רצתה מאוד לבוא, סיפרה אמה חטאב, אבל היא נאלצה להישאר בביתה אחרי היום הטראומטי שעבר עליה ועל בתה. באותו בוקר, כשבדריה היתה בעבודה, פרצו שוטרי מג"ב לביתה שכיפו. בבית היתה באותה שעה רק בתה בת ה-18. לדברי חטאב, 12 שוטרים חמושים פרצו לדירה, העירו את הבת ההמומה, חיפשו בארונות והפכו אותם, ומגעו מב'דריה שהזעקה על ידי הבת להיכנס לבית במשך כמה שעות. דבר דומה קרה בשתי הדירות האחרות בבניין. "היא התמוטטה, הנכדה", אמרה חטאב. "אחרי שהשוטרים הלכו אמרתי לה 'אני גאה בך, היית חזקה'. היא אמרה 'באמת סבתא? אני חזקה? אם היה לי קצת כוח, הייתי יורקת להם בפנים'. מזל שהיא לא עשתה את זה". "ובכל זאת באת לחזרה היום", אמרה לה דני, המנצחת. "כן", אמרה חטאב. "לפני

הקוסם של נטפליקס חזר, אך הקסם פג

לשוטרים לא לחשוד בו היא להצ"ביע לכיוון השני ולהגיד "הוא ברח לגג". בכל פעם שדיופ נוקט את התחבולה הכי בסיסית שאפשר לדמיין, התסריטאים עוצרים ומסבירים מה בדיוק קרה ואיך הוא הערים על כולם. ללא מינון נכון או אלמנט ההפתעה שהיה נוכח הרבה יותר בחלק הראשון, העצי"רות הללו מתישות ובעיקר משעממות.

ההנאה מהחלק הראשון של "לופן" תעיד שלא מעט אוהדי טלוויזיה מוכנים לסלוח על הרבה דברים בשביל סדרה כיפית. קל להתעלם מדברים קלים בשביל

אחרי שהחלק הראשון של "לופן" זכה להצלחה בינלאומית, הגנב הערמומי ממשיך להערים על כולם בחלק השני. אלא שהפעם השתלשלות האירועים היא לא רק בגדר מהמורה קטנה באמינות

חן חזד

שנים שחלפו מאז שנטפלי"קס הובילה את הצפייה המרתונית, ענקית הסטרימינג התחילה להבין שיתרונותיו של הסיפוק המיידי לא תמיד עולים על חסרונותיו. גם היום יש מי שעדיין נצמדות למודל של פרק בש"בוע (HBO, דיסני) או בוחרות בטעימה של שניים-שלושה פרקים ראשונים ואז פרק בשבוע (אמזון, הולו, אפל). במבחן התוצאה, כל אחת בדרכה מצליחה להשאיר את הסדרות שלה בכותרות במשך זמן רב יותר מנטפליקס.

עומאר סי ב"לופן". איבדה את האיוון באופן קיצוני צילום: Emmanuel Guimier / Netflix

כמה שעות של אסקפיום עשוי היטב. אבל גם סדרה שלא מתיימרת להיות יותר מדרמה כ"בשת שמזמינה לאקשן קליל, לא יכולה לאבד את האיוון בצורה קיצונית כל כך. הדבר נכון ביתר שאת בסדרה זרה כמו "לופן", שדורשת ממי שאיננו דובר צרפ"תית את מלוא תשומת הלב, ומור"תירה תחושה שמי שעומד מאחוריה מזלזל בצופים.

העלילה מתבססת על שורה כל כך ארוכה של צירופי מקרים, עד שהם גורמים ל"לופן" להיראות פחות כמו דרמת אקשן מהנה ויותר כמו סרט מצויר

אלא שבחלק השני, אפילו סי לא יכול לגייס מספיק קסם אישי כדי לסתום את החורים בעלילה. הסדרה, ששואבת השראה מהגני"בור הספרותי ארסן לופן, חוזרת למסע הנקמה של אסיאן דיופ במשפחה שהפלילה את אביו וג"רמה לו להתאבד לכאורה בכלא. הפעם השתלשלות האירועים היא לא רק בגדר מהמורה קטנה באמינות, אלא חור שחור שבו לע כל היגיון.

העלילה מתבססת על שורה ארוכה כל כך של צירופי מקרים, עד שהם גורמים ל"לופן" להיראות פחות כמו דרמת אקשן ויותר כמו סרט מצויר. יש מי שמתרסק על האדמה מגובה רב ואז קם עם שריטה קטנה כאילו לא קרה דבר, חפצים נופלים מהתקרה בדיוק ברגע שעומדים לירות בניבור, והדרך הטובה ביותר לגרום

או נטפליקס שלפה קלף מהש"רוול והחלה לפצל עונות לשני חלקים. היא לא המציאה את האסטרטגיה, שנראתה הן בקולנוע והן בעונות האחרונות של "מד"ן" ו"שובר שורות". עם זאת, היא מג"צלת אותה היטב כדי לא לוותר על צפייה מרתונית, אבל למתוח סד"רות מסוימות ולהאריך את ההד"תקשורתית סביבן. בין השאר, זה מה שקרה עם "בוגיאק הורסמן" "קיימי שמידט", "לוציפר", "בית הנייר" וצפוי להמשיך עם "דברים מוריים", "גרייס ופרנקי" "אזורק" – וכעת עם "לופן" הצרפתית, שזכתה לה"צלחה בינלאומית מסחררת וחזרה ביום שישי לחלקה השני.

חזרתה של הדרמה מעלה חשד כבד שאחת הסיבות שנטפליקס תפצל סדרה לשתיים לא טמונה רק ביצירת ציפייה לחזרתה, אלא משום שהחלק השני נופל באופן מובהק מהראשון. "לופן" לא היתה מופת של כתיבה אמינה בפרקים הקודמים (אי אפשר לשכוח את הרגע שבו האקר מיומן לא מגבה קלטת וידיאו), אבל היה לה סיפור נקמה כובש שנשען על קלאסיקות מסוג "הרוזן ממונטה כריסטו" ו"גיעות מחוכמות עם מעמד וגזענות כפריז המודרנית. את כל אלה עט"פה הכריזמה של הכוכב הראשי, עומאר סי.

קול מאוד רצינית, שהבסיס שלה הוא קלאסי מערבי", אומרת דני, "אבל הקולות והצבע – לא. זה לא מלאכים. אנחנו לא נשמעות טוב בים השיבולים".

"ים השיבולים" זה הבדיחה שלנו, מגבה אותה לפיד, "כי בש"נים הראשונות כל הזמן היו מזמ"נים שאתנו לתחרויות של מקהלות, שכולן כאלה מקהלות גבעטרו"ניות, גיל אלדמע"יות. ופתאום אנחנו עולות עם 'חד גדיא' (חברות "ראנה" מבצעות את שירה הפולי"טי של חוה אלברשטיין, ב"ש) ושירים בערבית".

חלק מההופעות של "ראנה" הן במסגרת אירועים שמקיימים גר"פים ומסודות, חלקם מוסדות ממלכתיים. האם הרפרטואר שלהן, שכולל שירים בערבית ושירים עבריים בעלי אוריינטציה שמאלנית, יצר חיכוכים עם הממסד?

דני חושבת כמה שניות לפני שהיא משיבה, ולפיד, שאולי חו"ששת מתשובה דיפלומטית, מתע"רבת ואומרת: "היו כמה פעמים. אל תגידו שלא". "היו פעמים בר"דדות", אומרת דני, "בעיקר בגלל 'חד גדיא', שהפך להיות ההימנון שלנו. אנחנו שרות אותו בכל הופ"עה. אנחנו לא באות רק לעשות נעים בגב. היו מקומות שלא הס"כימו שנשיר את זה, אז אמרנו: 'אם אתם מחפשים רק בידור, זה לא אנחנו'".

לפני כמה שנים הוצע למקהלה להופיע בוועידה של איפא"ק, השדולה הפרו-ישראלית בארה"ב. "יכולנו להרוויח הרבה כסף", אומרת דני, וכסף הוא דבר שדרוש מאוד למקהלה, שפועלת באופן עצמאי מאז שהתנתקה לפני כחמש שנים מהמרכז הערבי-יהודי ביפו.

סירבתם להצעה?

"כן", אומרת דני.

זאת היתה החלטה פשוטה?

"לא. ממש לא. היו הרבה התייעצויות. דיברתי עם אנשי שמאל שהשתתפו בוועידה ואמ"רו שכדאי לנו להשתתף ולהביע את דעותינו. הבאתי את זה למ"קהלה והיה דיון. ביקשתי מהב"נות שיגידו אם הן מוכנות. אחת החברות היהודיות, שהיא ימנית בדעותיה, מאוד רצתה. היא אמ"רה שזה כבוד גדול בשבילה. היו חברות שחשבו שזה התפקיד של"נו, ללכת אל המקומות של הלא משוכנעים. אבל הנשים הערביות חששו. הן אמרו: מה יקרה אם צילומים שלנו מופיעות ייכללו אחר כך בקמפיין לאף-16? מה יקרה אם סרטונים כאלה יגיעו לפייסבוק? איך אנחנו נבוא לקהילות שלנו? ואז אותה חברה יהודייה שכל כך רצתה להופיע, ניגשה אלי ולחשה לי באוזן 'אני חושבת שאנחנו צריכות לסרב כי זה יותר מדי קשה לבנות הער"ביות. כשיצאתי מהשיחה הזאת אמרתי לעצמי 'תודה לאיפא"ק שנתן לנו את ההזדמנות לדבר על זה'. זה הדבר: אפשר לחיות ביחד עם דעות הפוכות ולהבין את הקושי אחת של השנייה".

"וזה קרה כי לא באנו מניגוב חומס", מוסיפה לפיד. "זה קרה כי אנחנו שרות".

אנחנו עובדות עכשיו על תוכנית חדשה – מסע מהילדות שהיינו עד לנשים שנהיינו. לצורך העניין אני מנסה לחבר מין שיר שכונה וביקשתי מכל הבנות במקהלה לשיר לי שירי משחק ושירי רחוב שהן היו שרות בילדותן. ביקשתי גם שירים גזעניים. הן היו נבוכות אבל בסוף הסכימו. היו שם גם ש"רים ערביים גזעניים".

"הכי גזעניים. יותר גזעני מזה אתה לא שמעת", צוחקת חטאב ושרה כמה שורות. מה הן אומרות? "המדינה הזאת היא שלנו והיהודים הם הכלבים שלנו", אומרת חטאב. "פעם שאלתי את עליא אם היא חושבת שיתאים לנו לשיר את 'עספור', שיר מפורסם על הני"כבה. היא אמרה שלא", אומרת דני. "נכון", אומרת חטאב, "כמו שאנחנו לא שרות את השירים הקיצוניים של היהודים, אני לא רוצה שהבנות היהודיות ישירו את השיר הזה, כי זה צורם".

עליא חטאב: "בהתחלה היה קצת קשה להשתלב, ערביות ויהודיות. עד שנכנסתי למקהלה לא יכולתי להבין מה זה לשלוח בן לצבא. עכשיו אני מרגישה מה זה להיות אמא יהודייה ששולחת ילדים לצבא"

מיקה דני, מנצחת המקהלה: "היה קצת שקט בתל אביב ושאלתי בקבוצת הווטסאפ שלנו את הבנות אם הן רוצות לעשות חזרה. כמה נשים כתבו שהן כבר מישהי כתבה 'אני מנסה לשיר תפילות אבל לא יוצא לי קול'"

"אבל עליא, זה לא שיר קיצו"ני", אומרת לפיד. "זה כמו שער"בייה תשיר 'איין לי ארץ אחרת'. זה מקבל משמעות אחרת".

"אם אתה לא רוצה לשיר ש"רים שאתה לא מודהה איתם, אתה לא רוצה שהאחר יהיה במצב הזה", עונה לוכנה ריפ, שהצטרפה ל"ראנה" לפני חמש שנים. "אנחנו מתחשבות אחת בשנייה".

בלי "ים השיבולים"

בנוסף לשירים ערביים ועב"ריים, המקהלה מבצעת שירים בתימנית, פרסית, יוונית וטורקית. שירים שלקוחים מהמסורת הווקאלית האירופית כמעט לא מבוצעים. "די מהר וזהייתי שהמר"קם של הקולות והמבטאים של חברות המקהלה, הוא כזה שמ"תאימים לו בעיקר שירים אתניים". עידן טולדנו, המנהל האמנותי של המקהלה והגבר היחיד שעובד איתה, מוסיף: "אבל לא שירת כל קנטו. לא שירים אירופיים מלא"כיים". "אנחנו עושות עבודת פיתוח

אמרתי 'באתי לאודישן'. מיקי אורן היא חברת המקהלה היחידה שמשפחתה מעורבת. בן זוגה ואבי ילדיה ערבי. "אף פעם לא התחברתי למוזיקה בערבית", אומרת אורן. "אני אוהבת את מייקל ג'קסון, אלה פיצג'רלה. הערבית לא הסתדרה לי. אני לא יודעת לסלסל. אבל כשראיתי שנפתחת המקהלה אמרתי לבן זוגי 'אולי סוף סוף אני אלמד לשיר משהו בערבית'. הוא אמר 'זה רעיון נפלא'. אני מצליחה קצת להסתדר עם זה, לקלוט שירים שאף פעם לא הייתי מוכנה לשמוע".

"כשמיקה התקשרה אלי ואמ"רה שהיא יוזמת פרויקט של ער"ביות ויהודיות, אמרתי לה 'עוד פרויקט שמנגבים חומס? אני לא באה', נוכרת גם לפיד. "אבל זמן קצר אחרי זה מישהי בעבודה, שהצטרפה למקהלה, אמרה לי 'אני לא מאמינה שאת לא באה'. אמרתי 'את שם? שרים שם? היא אמרה 'כן, אנחנו לומדות לשיר'. אז באת. איזה מזל שהיא אמרה לי ששרים שם ולא מכלכלים במזח".

המקהלה החלה לפעול ב-2008, חודשים אחדים לפני מבצע עופרת יצוקה. "אני זוכרת שיחה קשה במלחמה הזאת", אומרת לפיד. "היתה מישהי שעזבה את המקהלה באותה שיחה. יש פה נשים שהן ימניות בדעות שלהן. הן לא זוו מהדעות, אבל כולנו התחברנו מהמקום הזה שאנחנו לא רוצות להכאיב".

גם הנשים הערביות זוו, בתחר"שות אם לא בדעות. "בהתחלה היה קצת קשה להשתלב, ערביות ויהודיות. עד שנכנסתי למקהלה לא יכולתי להבין מה זה לשלוח בן לצבא. עכשיו אני מרגישה מה זה להיות אמא יהודייה ששולחת יל"דים לצבא", אומרת חטאב. אחד השירים באלבום של "ראנה", "קי"נה", הוא שיר טמילי על אם שם"קוננת על מות בנה החייל. "אותו הילד שהספיק להרוג פילים אפר"רים כעפר, אותו צאצא של גיבור"רים מימי עבר, שוכב על מגינו ואומר 'אינני חש כלל בפצע או בחץ שבתוכי', שרות חברות "רא"נה". כשדני הביאה את השיר הזה למקהלה, אחת החברות, שבנה היה אז חייל בשירות קרבי, ביק"שה שהמקהלה לא תשיר אותו. "היא אמרה 'אני לא יכולה לשיר את הדבר הזה. אני לא יכו"לה להביא את המחשבה הזאת לקדמת התודעה שלי, ואני גם פו"חדת שזאת תהיה נבואה שמגשי"מה את עצמה", אומרת דני. "או גנותי את השיר. חיכינו שהבן יש"תחרר מהצבא. אחרי שהוא השת"חרר, כשלאף אחת מהחברות לא היו ילדים בצבא, החזרתי אותו".

לא פשוט לבחור את הרפר"ה המילים צריכות להיות כאלה שכולן יוכלו להזדהות איתן. זה מאוד קשה בשירים העבריים. בה"רבה מאוד שירים יש מוקשים. הם נשמעים אחרת כשמדמיינים את האוזן של נשים ערביות שומעת אותם".

גם בשירים ערביים יש מוקשים?

דני: "יכולים להיות, בטח.

